

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД  
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»  
ФАКУЛЬТЕТ СУСПІЛЬНИХ НАУК  
Кафедра філософії**



**«ЗАТВЕРДЖУЮ»**

Декан фізичного факультету

проф. Володимир ЛАЗУР

« 28 » серпня 2024 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

**ФІЛОСОФІЯ**


Рівень вищої освіти	<b>Перший (бакалаврський)</b>
Галузь знань	<b>01 Освіта/Педагогіка</b>
Спеціальність	<b>014 Середня освіта</b>
Предметна спеціальність	<b>014.08 Середня освіта (Фізика та астрономія)</b>
Освітня програма	<b>«Фізика. Інформатика»</b>
Статус дисципліни	<b>обов'язкова</b>
Мова навчання	<b>українська</b>

**Ужгород 2024**

Робоча програма навчальної дисципліни «Філософія» для здобувачів першого рівня вищої освіти галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» спеціальності 014 «Середня освіта» предметної спеціальності 014.08 Середня освіта (Фізика та астрономія), освітньої програми «Фізика. Інформатика».


Розробник: Мараєва У.М., к. філос. н., доцент кафедри філософії

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри філософії протокол № 12 від «28» червня 2024 р.

Завідувач кафедри  Василь ЛЕВКУЛИЧ

Схвалено науково-методичною комісією факультету суспільних наук

протокол № 8 від 27 червня 2024 р.

Голова науково-методичної комісії  Олена ПОПАДИЧ

© Мараєва У.М., 2024 р.

© ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2024 р.

**1.ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ  
«ФІЛОСОФІЯ»**

<b>Найменування показників</b>	<b>Розподіл годин за навчальним планом</b>
	<b>Денна форма навчання</b>
<b>Кількість кредитів ЄКТС – 3</b>	<b>Рік підготовки:</b>
<b>Загальна кількість годин – 90</b>	2-й -
<b>Кількість модулів – 2</b>	<b>Семестр:</b>
<b>Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 год самостійної роботи студента – 2 год</b>	3-й -
	<b>Лекції:</b>
	24 год. -
	<b>Практичні (семінарські):</b>
	20 год. -
<b>Вид підсумкового контролю: залік</b>	<b>Лабораторні:-</b>
	- -
<b>Форма підсумкового контролю: комбінований</b>	<b>Самостійна робота:</b>
	46 год. -

## 2. МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ФІЛОСОФІЯ»

**Метою** вивчення навчальної дисципліни «Філософія» є формування у студентів цілісного уявлення про специфіку філософського знання, розуміння багатоваріантності шляхів культурного і цивілізаційного поступу людства та власне ставлення до них, особливості вирішення світоглядних запитів ХХІ століття, розкриття творчої ролі філософії в сучасній культурі.

**Предметом** вивчення дисципліни є філософія як феномен культури, світовий історико-філософський процес, включаючи дослідження граничних засад людської життєдіяльності.

**Основними завданнями дисципліни** «Філософія», що забезпечують досягнення мети та формування програмних результатів навчання є наступні:

- ✓ сформувати у студентів чітке уявлення про специфіку філософії як форми суспільної свідомості, про поняття, категорії та методи філософії, основні проблеми пізнання, специфіку наукового пізнання, про історію філософської думки та сучасні проблеми філософії, що допоможе студентам самостійно орієнтуватися у багатоманітні філософського знання;
- ✓ ознайомити студентів з філософською україністикою, проаналізувати ментальні особливості національно-світоглядної культури України в контексті світового філософського процесу;
- ✓ формувати і поглиблювати філософсько-світоглядну культуру студентів та адекватну ціннісну оцінку явищ дійсності сприяти розвитку здібностей до творчого мислення студентів, самостійного аналізу складних явищ соціокультурного життя;
- ✓ уміння застосовувати філософську методологію для розв'язання професійних завдань;
- ✓ синтезувати знання фундаментальних та прикладних наук для професійного зростання.

Відповідно до освітньої програми «Фізика. Інформатика» вивчення дисципліни «Філософія» (ОК 4) сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких **компетентностей**:

### **Інтегральна компетентність (ІК)**

**ІК.** Здатність розв'язувати спеціалізовані практичні завдання в освітній галузі, що передбачає застосування концептуальних методів освітніх наук, предметних знань, психології, теорії та методики навчання і характери-

зується комплексністю та невизначеністю умов організації освітнього процесу в закладах середньої освіти.

### **Загальні компетентності (ЗК)**

**ЗК1.** Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, до застосування знань у практичних ситуаціях.

**ЗК7.** Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства; усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

**ЗК8.** Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та значення у розвитку суспільства, техніки і технологій

**ЗК10.** Здатність поважати різноманітність і мультикультурність суспільства, усвідомлювати необхідність рівних можливостей для всіх учасників освітнього процесу.

### **Фахові компетентності (ФК)**

**ФК1.** Здатність перенесення системи наукових знань у професійну діяльність та в площину навчального предмету.

**ФК4.** Здатність формувати і розвивати в учнів ключові та предметні компетентності засобами навчального предмету та інтегрованого навчання; формувати в них ціннісне ставлення, розвивати критичне мислення.

## **3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ФІЛОСОФІЯ»**

Передумовами вивчення навчальної дисципліни «Філософія» є опанування наступних навчальних дисциплін (НД) освітньої програми «Фізика. Інформатика»:

ОК 1. Історія та культура України

ОК 3. Українська мова за професійним спрямуванням

## **4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ**

Відповідно до освітньої програми «Фізика. Інформатика» вивчення навчальної дисципліни «Філософія» повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

<b>Програмні результати навчання</b>	<b>Шифр ПРН</b>
Демонструє вміння навчати учнів державною мовою; формувати та розвивати їх мовно-комунікативні уміння і навички засобами навчального предмету та інтегрованого навчання.	РН2
Виявляє навички роботи в команді, адаптації та дії у новій ситуації, пояснює необхідність забезпечення рівних можливостей і дотримання гендерного паритету у професійній діяльності.	РН11
Демонструє знання основних положень нормативно-правових документів щодо професійної діяльності, обґрунтовує необхідність використання інструментів демократичної правової держави у професійній та громадській діяльності та прийняття рішень на засадах поваги до прав і свобод людини в Україні.	РН13
Класифікує і пояснює основні поняття, закони, теорії, загальну структуру, предмет і методи дослідження фізики, астрономії та методики їх навчання, місце і зв'язки в системі наук, етапи історії їх розвитку.	ПРН1

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «Філософія»:

<b>Очікувані результати навчання з дисципліни</b>	<b>Шифр ПРН</b>
Здобувач демонструє вміння навчати учнів державною мовою; формувати та розвивати їх мовно-комунікативні уміння і навички засобами навчального предмету та інтегрованого навчання, застосовує набуті знання в фаховій комунікації.	РН2
Виявляє навички роботи в команді, у виборі норм поведінки та комунікації, адаптації та дії у новій ситуації, пояснює необхідність забезпечення рівних можливостей і дотримання гендерного паритету у професійній діяльності.	РН11
Здобувач демонструє знання основних положень нормативно-правових документів щодо професійної діяльності, обґрунтовує необхідність використання інструментів демократичної правової держави у професійній та громадській діяльності, критерії визначення своєї громадянської позиції та прийняття рішень на засадах поваги до прав і свобод людини в Україні.	РН13
Класифікує загальну структуру, предмет і методи дослідження	ПРН1

фізики, астрономії та методики їх навчання, місце і зв'язки в системі наук, етапи історії їх розвитку, розуміє вплив наукового прогресу на перспективи розвитку сучасного суспільств.	
---	--

## **5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ**

### **Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання**

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є:

- залік;
- стандартизовані тести;
- реферати, есе;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- інші види індивідуальних та групових завдань.

У процесі викладання навчальної дисципліни «Філософія» передбачене застосування як академічних, традиційних, так і проблемно-орієнтованих, інноваційних інтерактивних навчальних технологій. У процесі виконання студентом самостійної роботи перевага надається ініціативному самонавчанню, що дозволяє бакалавру в межах загальних тем обирати і досліджувати проблемні питання за інтересами.

При викладанні дисципліни «Філософія» застосовувалися як традиційні, так і інноваційні та інтерактивні форми занять: проблемна лекція, лекція-конференція, семінар-дискусія, семінар-конференція. Метою таких форм навчання є формування та удосконалення: навиків творчого осмислення інформації та креативних підходів до її презентації; вміння правильно висловлюватися й аргументувати власну думку; здатності до конструктивного діалогу; критичного мислення, особистісних характеристик (толерантність, комунікабельність, повага до альтернативної думки) тощо.

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є: накопичувальна бально-рейтингова система, що передбачає оцінювання студентів за усі види аудиторної та позааудиторної навчальної діяльності, спрямовані на опанування навчального навантаження з освітньої програми: поточні контроль та оцінювання, поетапний, модульний, підсумковий контроль; іспит, презентації, проміжне та підсумкове оцінювання знань відбувається на

засадах студентоорієнтованого особистісного підходу з використанням сучасних методик та практик. Контрольне оцінювання (частково) за Темою 10 «Свідомість: її походження і сутність» можливе у вигляді проходження курсу «Філософія», тема «Свідомість, ч.1-ч.4» на освітній платформі «Prometeus» <https://prometheus.org.ua/prometheus-free/philosophy/>. За наявності сертифіката про проходження даного курсу здобувач отримує від 2 до 8 балів (залежно від прогресу засвоєння курсу).

Перевірка рівня навчальних досягнень студентів з дисципліни «Філософія» здійснюється на основі результатів **поточного, модульного та підсумкового (залік) контролів**.

### **Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання**

За умов кредитної технології навчання контроль успішності студентів поділяється на:

- **поточний контроль**, який здійснюється викладачем безпосередньо в ході вивчення дисципліни на лекціях (фронтальне опитування), практичних заняттях (усний, письмовий, комбінований, тестовий, практичний, презентація).

Оцінюються:

- усні відповіді на семінарських заняттях;
- активність у дискусіях, вміння аргументувати власну позицію;
- виконання практичних завдань;
- контрольні тестування;
- підготовка усних доповідей;
- підготовка презентації та її захист.

**Максимальна оцінка поточного контролю становить 60 балів.**

- **модульний контроль успішності**, який здійснюється з метою оцінки рівня засвоєння студентом програми навчальної дисципліни (письмове тестування).
- **підсумковий семестровий контроль**: 100 % семестрової оцінки. За умови успішного виконання у визначені терміни усіх форм роботи протягом вивчення дисципліни студент отримує залік шляхом накопичення балів (автоматично).

**Форма підсумкового семестрового контролю: залік.**

Таблиця 1.

### **Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни**

Вид діяльності здобувача вищої	Модуль 1		Модуль 2	
	К-сть	Максимальна	К-сть	Максимальна

<b>освіти</b>		кількість балів (сумарна)		кількість балів (сумарна)
Семінарські заняття	5	30	5	30
Письмове тестування /поточна контрольна робота	5	25	5	25
Реферат / усна доповідь	1	5		
Презентація			1	5
Модульна контрольна робота	1	40	1	40
<b>Разом</b>		<b>100</b>		<b>100</b>

**Модульне контрольне оцінювання (МКО)** проводиться в письмовій формі. Завдання для МКО включає два теоретичні питання (кожне оцінюється до 10 балів), і двадцять тестових завдань (до 20 балів). **Максимальна кількість балів за МКО – 40.**

*Сумарна кількість балів модульного контролю визначається як середнє арифметичне балів за два модулі і складає максимум 100 балів (табл. 2).*

Таблиця 2.

### Розподіл балів, які отримують студенти

#### Модуль 1

<b>Поточне оцінювання та самостійна робота</b>								<b>Модульна контрольна робота</b>	<b>Сума</b>
<b>T1</b>	<b>T2</b>	<b>T3</b>	<b>T4</b>	<b>T5</b>	<b>T6</b>	<b>T7</b>	<b>T8</b>	<b>40</b>	<b>100</b>
7	7	7	7	8	8	8	8		

#### Модуль 2

<b>Поточне оцінювання та самостійна робота</b>							<b>Модульна контрольна робота</b>	<b>Сума</b>
<b>T9</b>	<b>T10</b>	<b>T11</b>	<b>T12</b>	<b>T13</b>	<b>T14</b>	<b>T15</b>	<b>40</b>	<b>100</b>
8	8	8	8	8	10	10		

*Допуск студента до підсумкового контролю знань здійснюється відповідно до діючих в університеті вище зазначених положень.*

**Підсумковий контроль** (залік) проводиться у відповідності розкладу заліково-екзаменаційної сесії, в комплексній (або усній) формі.

Підсумковий контроль проводиться за навчальним матеріалом, визначеним цією робочою навчальною програмою у повному обсязі.

**Максимальна оцінка з підсумкового (семестрового) контролю становить 100 балів.**

**Бали, отримані студентом конвертуються в підсумкову оцінку з дисципліни у відповідності до шкали оцінювання (таблиця 3).**

Таблиця 3

### Шкала оцінювання: національна та ECTS

Шкала ЄКТС	Диференційована шкала	Недиференційована шкала	Мін.бал- макс.бал
A	Відмінно	Зараховано	90-100
B	Добре		82-89
C			74-81
D			64-73
E	Задовільно		60-63
Fx	Незадовільно	Не зараховано	35-59
F			0-34

### Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Модульний контроль є необхідним елементом модульно-рейтингової технології навчального процесу. Модульна контрольна робота з навчальної дисципліни «Філософія» проводиться один раз на семестр, згідно з розкладом модульних контролів, визначених навчальною частиною в межах годин, які відведені на практичні заняття. До модульної контрольної роботи допускаються здобувачі вищої освіти, які виконали усі види практичних завдань. До початку модульної контрольної роботи здобувачі мають мати поточні підсумкові бали за практичні заняття та самостійну роботу. Максимальна кількість балів, одержаних під час контрольної роботи, становить 40 балів.

Виконання модульної контрольної роботи передбачає надання відповідей на тести. Тестовий блок складається із 50 тестових завдань, що охоплюють теоретичний блок курсу та практичні завдання.

Перескладання модульного контролю здобувачами, які отримали рейтинговий бал за модульний цикл, що відповідає незадовільній оцінці, проводиться не пізніше двох тижнів після атестаційного. Позитивні оцінки з модульного циклу не підвищуються.

Якщо здобувач набрав 60 і більше балів, то залік може бути виставлений за результатами поточного оцінювання та модульного контролю на момент оголошення результатів. У разі, якщо здобувач бажає поліпшити свою

оцінку, він складає залік за всією програмою навчальної дисципліни. При цьому в підсумковій оцінці не враховуються накопичені бали.

Здобувач вищої освіти, який не з'явився на модульну контрольну роботу, або ж його модульна оцінка складає від 0 до 34 балів, зобов'язаний скласти (перескласти) модуль до початку підсумкового контролю у строки, визначені викладачем дисципліни та погоджені деканатом факультету.

### **Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю**

**Залікова методика оцінювання.** За результатами модульного контролю визначається підсумкова рейтингова оцінка. Залікова оцінка визначається залежно від рейтингового балу або балів за залік.

До складання заліку допускаються здобувачі вищої освіти, у яких підсумкова модульна оцінка за семестр становить не менше 35 балів і яким зараховано всі види робіт за цей семестр.

Здобувач вищої освіти, підсумкова рейтингова оцінка якого складає від 0 до 34 балів, зобов'язаний покращити її до початку підсумкового семестрового контролю під час чергування викладачів на кафедрі або ж за допомогою сайту електронного навчання ДВНЗ «Ужгородський національний університет» у строки, визначені викладачем дисципліни та погоджені деканатом факультету. Інакше здобувач не допускається до заліку і в нього виникає академічна заборгованість.

Залік із навчальної дисципліни здобувач вищої освіти може не складати, якщо він успішно пройшов модульний контроль та його влаштовує підсумкова модульна оцінка. Здобувачі вищої освіти, підсумкова модульна оцінка яких становить від 35 до 59, залік складають обов'язково. Здобувач освіти може підвищити на заліку рейтинговий бал, при цьому за результатами складання заліку оцінка не може бути меншою за підсумкову модульну оцінку, яку він отримав за результатами модульних контролів.

Залік проводиться в усній формі. На залік виносяться практичні завдання в обсязі навчального матеріалу. Оцінювання результатів навчання на заліку здійснюється за 100-бальною шкалою. Оцінка за залік вноситься у відомість обліку успішності.

Шкала ECTS	Диференційована шкала	Недиференційована шкала	Мінімальний бал – максимальний бал
A	Відмінно	Зараховано	90–100
B	Добре		82–89
C			74–81
D			64–73
E	Задовільно		60–63
FX	Незадовільно	Не зараховано	35–59

Оцінку «зараховано» (90–100 балів, А) заслуговує здобувач, який усебічно, системно і глибоко володіє навчально-програмовим матеріалом; вміє самостійно виконувати завдання, передбачені програмою, використовує набуті знання і вміння в нестандартних ситуаціях; засвоїв основну і ознайомлений із додатковою літературою, яка рекомендована програмою; засвоїв взаємозв'язок основних понять дисципліни та усвідомлює їх значення для професії, яку він набуває; вільно висловлює власні думки, самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особистісну позицію; самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, виявив творчі здібності і використовує їх при вивченні навчально-програмового матеріалу.

Оцінку «зараховано» (82–89 балів, В) заслуговує здобувач, який повністю опанував і вільно (самостійно) володіє навчально-програмовим матеріалом, застосовує його на практиці, має системні знання в достатньому обсязі відповідно до навчально-програмового матеріалу, аргументовано використовує їх у різних ситуаціях; має здатність до самостійного пошуку інформації, а також до аналізу, постановки і розв'язування проблем професійного спрямування; під час відповіді допустив деякі неточності, які самостійно виправляє, добирає переконливі аргументи на підтвердження вивченого матеріалу.

Оцінку «зараховано» (74–81 бал, С) заслуговує здобувач, який у цілому роботу виконав, але відповідає на заліку з певною кількістю помилок; вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, в цілому самостійно застосовувати на практиці, контролювати власну діяльність; опанував навчально-програмовий матеріал, успішно виконав завдання, передбачені програмою, засвоїв основну літературу, яка рекомендована програмою.

Оцінку «зараховано» (64–73 бали, D) заслуговує здобувач, який знає основний навчально-програмовий матеріал в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його в майбутній професії; виконує завдання непогано, але зі значною кількістю помилок; ознайомлений з основною літературою, яка рекомендована програмою; допускає на заняттях чи заліку помилки при виконанні завдань, але під керівництвом викладача знаходить шляхи їх усунення.

Оцінку «зараховано» (60–63 бали, E) заслуговує здобувач, який володіє основним навчально-програмовим матеріалом в обсязі, необхідному для подальшого навчання й використання його в майбутній професії, а виконання завдань задовольняє мінімальні критерії. Знання мають репродуктивний характер.

Оцінка «не зараховано» (35–59 балів, FX) виставляється здобувачеві, який виявив суттєві прогалини в знаннях основного програмового матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань.

Оцінку «не зараховано» (0–34 бали, F) виставляється здобувачеві, який володіє навчальним матеріалом тільки на рівні елементарного розпізнавання

і відтворення окремих фактів або не володіє зовсім; допускає грубі помилки при виконанні завдань, передбачених програмою; не може продовжувати навчання і не готовий до професійної діяльності після закінчення університету без повторного вивчення даної дисципліни.

При виставленні оцінки враховуються результати навчальної роботи здобувача протягом семестру.

## **6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

### **6.1. Зміст навчальної дисципліни**

#### **Модуль 1. Історико-філософський дискурс**

##### **Тема 1. Філософія, її коло проблем**

Філософія та світогляд. Світогляд і світовідчуття, світосприйняття і світорозуміння. Життєво-буденний та теоретичний світогляд. Історичні типи світогляду: міф, релігія, науковий світогляд, філософський світогляд. Специфіка філософського світогляду, причини його виникнення. Місце філософії в системі культури. Філософія і наука. Основні теми філософських роздумів: світ і людина, сутність і зміст людського існування.

##### **Тема 2. Предмет та функції філософії**

Предмет філософії. Концепції походження філософії. Філософія як дослідження світоглядних проблем засобами раціонального мислення. Основне коло філософських питань. Основне питання філософії. Головні напрями у філософії. Проблема методу в філософії як теоретичне узагальнення прийомів і засобів пізнання та його історичного досвіду.

Функції філософії. Світоглядна, гносеологічна, методологічна, аксіологічна, евристична та ін. функції філософії. Соціальна спрямованість філософського знання. Сутність загальнолюдських цінностей у філософії. Людина як найвища цінність. Місце й роль філософії у сучасному суспільному житті.

##### **Тема 3. Філософія Стародавнього світу**

Зародження філософської думки. Економічні, соціальні, культурні передумови появи філософії у країнах Стародавнього світу.

Філософія Стародавньої Індії. Особливості філософії Стародавньої Індії. Ведична та епічна література про людину, її походження та існування. Основні релігійно-філософські вчення: джайнізм, чарвака-локаята, буддизм, йога та ін.

Стародавня Китайська філософія. Зародження філософії у Стародавньому Китаї. Особливості філософії Стародавнього Китаю. Основні філософські школи Стародавнього Китаю: конфуціанство, даосизм, моїзм, легізм та ін.

Антична філософія. Своєрідність філософії Стародавньої Греції: досократичного, класичного, елліністичного періодів античності. Вчення про буття (Мілетська школа). Вчення Геракліта Ефеського. Вчення про рух (Елейська школа). Софісти. Людина як міра усіх речей (Протагор). Самопізнання та належне існування (Сократ). Людина як мікрокосм, атомізм Демокрита. Платонізм та неоплатонізм. Становлення античної діалектики. Аристотель як систематизатор античної філософії. Елліністично-римська філософія.

#### **Тема 4. Філософія Середньовіччя і доби Відродження**

Особливості філософії Середньовіччя. Розвиток християнства у Західній Європі. Апологетика, патристика, схоластика. Суперечка про природу понять: реалізм і номіналізм. Вчення Томи Аквінського про єдність душі і тіла, про двоїстість істоти, про співвідношення релігії, філософії і науки.

Характерні риси філософії епохи Відродження. Гуманізм та антропоцентризм. Натурфілософія Відродження; пантеїзм; повернення до первісного розуміння сутності діалектики. Геліоцентризм і вчення про нескінченність Всесвіту (Джордано Бруно, Микола Кузанський).

Реформація, її ідеї (Томас Мюнцер, Мартин Лютер, Жан Кальвін).

#### **Тема 5. Філософія Нового часу**

Особливості розвитку філософії Нового часу. Наукові відкриття (Микола Коперник, Галілео Галілей, Ісаак Ньютон) та зміна суспільно-економічних відносин. Проблеми онтології та гносеології у філософії видатних мислителів Нового часу.

Філософія Френсіса Бекона і Томаса Гоббса. Проблема методу пізнання у філософії Френсіса Бекона, теоретичне обґрунтування емпіризму, досвідно-індуктивного методу. Критика схоластики. Механіцизм. Теорія абстрактно-ідеальної моделі суспільства.

Раціоналізм Нового часу: Рене Декарт, Бенедикт Спіноза, Готфрід Вільгельм Ляйбніц. Дуалізм Рене Декарта та його дедуктивний метод. Теорія вроджених ідей. Вчення про субстанцію. Монадологія Готфріда Вільгельма Ляйбніца.

Сенсуалістична філософія Джона Локка, Джорджа Берклі, Девіда Юма. Сенсуалістична теорія Джона Локка, вчення про первинні та вторинні якості. Заперечення вроджених ідей. Агностицизм.

Філософія Просвітництва. Проблема людини у філософії Просвітництва (Шарль Луї де Монтеск'є, Франсуа Вольтер, Жан Жак Руссо). Французький матеріалізм, його розуміння людини і суспільства (Жюльєн Офре де Ламетрі, Клод Андріан Гельвецій, Поль Анрі Гольбах, Дені Дідро).

## **Тема 6. Німецька класична філософія**

Місце і роль німецької класичної філософії в розвитку світової філософської думки. Загальні риси німецької класичної філософії та основні проблеми: науковість філософії, онтологія, гносеологія філософської антропології, філософія історії, філософія права і т. д.

Філософія Іммануїла Канта. Докритичний та критичний періоди у філософії Іммануїла Канта. Категоричний імператив.

Філософська система Йоганна Готліба Фіхте. Суб'єктивно-ідеалістична діалектика.

Георг Вільгельм Фрідріх Гегель, його філософська система та метод. Розробка діалектичного методу мислення і світорозуміння. Об'єктивний ідеалізм. Протиріччя між системою і методом. Абсолютна ідея (система категорій, що саморозвиваються). Діалектичний зміст абсолютної ідеї. Принципи і закони діалектики.

Антропологічний матеріалізм Людвіга Андреаса Фойєрбаха. Проблема людини та категорія «людська природа» у філософії Людвіга Андреаса Фойєрбаха. Критика гегелівського ідеалізму та релігії.

## **Тема 7. Сучасна світова філософія**

Особливості сучасної філософської думки. Плюралізм течій сучасної філософії. Критичний перегляд принципів і традицій класичної філософії кінця XIX– початку XX ст. Захист і оновлення класичних філософських традицій.

Позитивізм: його сутність та еволюція. Сцієнтизм. Позитивізм Огюста Конта. Різновиди позитивізму: емпіріокритицизм (Ернст Мах, Ріхард Авенаріус), неопозитивізм, постпозитивізм (Карл Поппер, Томас Кун, Імре Лакатос, Пол Карл Фейєрабенд).

Екзистенціально-антропологічна філософія. Проблема раціонального та ірраціонального. Ірраціоналістичний і містичний підхід у філософському аналізі (Артур Шопенгауер, Фрідріх Вільгельм Ніцше, Вільгельм Дільтей).

Філософські проблеми психоаналізу (Зігмунд Фройд, Карл Густав Юнг, Еріх Фромм, Альфред Адлер). «Екзистенціальна філософія» та її різновиди (Серен К'єркегор, Мартин Гайдеггер, Альбер Камю, Жан-Поль Сартр, Карл Ясперс). Життя і смерть, сенс існування, проблема свободи.

Релігійна філософія. Еволюція релігійної філософії ХХ ст.: традиціоналізм і спроба оновлення. Методи релігійного осмислення дійсності. Предмет і головне питання релігійної філософії. Сучасна нехристиянська релігійна філософія.

Неотомізм (Етьєн Анрі Жільсон, Жак Марітен та ін.). Персоналізм (Едгар Шеффілд Брайтмен, Еммануель Муньє та ін.). Католицький модернізм Тейяра де Шардена.

## **Тема 8. Філософія України**

Зародження та особливості української філософської думки. Становлення й розвиток світогляду давніх слов'ян: давньо-слов'янська міфологія, запровадження християнства та філософська думка Київської Русі.

Розвиток філософії в духовній культурі України XIV–XVII ст.. Агіографія. Гуманістичні ідеї (Юрій Дрогобич, Павло Русин із Кросна, Лукаш із Нового міста. Станіслав Оріховський). Реформаційні ідеї в Україні. Українські полемісти (Мелетій Смотрицький, Іван Вишенський). Острозький культурно-освітній центр (Герасим Смотрицький та ін.). Братські школи. Філософія Києво-Могилянської академії (Петро Могила, Теофан Прокопович, Інокентій Гізель та ін.).

Філософія Григорія Сковороди. «Філософія серця». Теорія «Сродності праці».

Українська філософія XIX– початку ХХ ст.. Поширення ідей західноєвропейської (німецької) філософії (Йоган Шад, Петро Лодій, Орест Новицький, Сильвестр Гогоцький та ін.). «Філософія серця» Памфіла Юркевича. Український романтизм (Михайло Максимович, Микола Костомаров, Пантелеймон Куліш та ін.). Філософські ідеї Тараса Шевченка. Соціально-філософські погляди Лесі Українки, Михайла Драгоманова, Івана Франка.

Новітня українська філософія. Філософія періоду відродження українського духовного життя (Володимир Винниченко, Михайло Грушевський, Василь Зеньківський та ін.) Філософія національної самобутності (Дмитро Донцов, В'ячеслав Липинський). Філософська спадщина Володимира Вернадського та Дмитра Чижевського. Шістдесятники (Павло Копнін, Володимир Шинкарук та ін.). Розробка

філософських проблем у сучасній Україні. Філософські ідеї представників Закарпаття.

## **Модуль 2. Теоретична філософія**

### **Тема 9. Філософський зміст проблеми буття**

Філософський зміст категорії «буття». Співвідношення категорій «буття», «субстанція», «матерія». Характеристика буття як філософської категорії. Поняття буття, його історичний генезис. Основні форми буття. Буття речей, процесів і станів природи. Буття людини як фундаментальна проблема філософії. Суспільне та індивідуальне буття. Проблема єдності світу.

Філософський зміст категорії «матерія». Формування і розвиток науково-філософського поняття матерії. Філософське визначення категорії «матерія». Сучасна наука про складну систему організації матерії та її властивості.

Спосіб та форми існування матерії. Рух як спосіб існування матерії. Саморух – вияв внутрішньої активності матерії. Види руху. Простір і час як форми існування матерії.

Властивості простору і часу. Сучасні природничо-наукові теорії простору і часу і їх філософське значення.

### **Тема 10. Свідомість: її походження і сутність**

Проблема свідомості в історії філософії. Матеріалізм, ідеалізм та дуалізм щодо розуміння природи свідомості.

Виникнення і генезис свідомості. Сучасні наукові уявлення на виникнення і розвиток свідомості. Генезис форм відображення на неорганічному, органічному та соціальному рівні розвитку матерії. Характер відображення. Передумови виникнення свідомості. Свідомість і мислення. Мислення і мова.

Сутність та структура свідомості. Рівнева структура свідомості: підсвідомість, усвідомлення, надсвідомість (інтуїція, осяяння, прозріння тощо), самосвідомість. Структура свідомості за компонентним складом: знання, пам'ять, норми, цінності, самосвідомість, воля, емоції і почуття. Структура свідомості за суб'єктним складом: індивідуальна, групова, етнічна, класова, масова, суспільна, загальнолюдська.

Творча активність свідомості та її основні функції. Творчий характер свідомості. Пізнавальна, акумулятивна, аксіологічна, творча, комунікативна та ін. Функції свідомості.

## **Тема 11. Діалектика та її альтернативи**

Історичні форми і особливості діалектики. Зародження діалектики. Історичні форми діалектики: антична діалектика, діалектика середньовіччя, діалектика Нового часу, діалектика класичної німецької філософії, марксистська діалектика, сучасні західноєвропейські ірраціоналістичні концепції діалектики. Альтернативи діалектики.

Поняття діалектики, її основні принципи. Діалектика як один із методів філософії. Принципи розвитку і зв'язку, принцип конкретно-історичного підходу у вивченні явищ, принцип виявлення основної ланки у ланцюгу історичних подій, принцип єдності історичного і логічного, абстрактного і конкретного та ін.

Категорії діалектики. З історії вчення про категорії. Про співвідношення філософських категорій і понять спеціальних наук. Основні категорії діалектики: одиничне, особливе, загальне; зміст і форма; причина і наслідок; необхідність і випадковість; можливість і дійсність; система, елемент, структура.

Закони діалектики. Гносеологічна природа закону. Закон єдності і боротьби протилежностей. Закон взаємопереходу кількісних і якісних змін. Закон заперечення заперечення.

## **Тема 12. Пізнання як предмет філософського аналізу**

Гносеологічна проблема в історії філософської думки. Пізнаваність світу і його законів в історії філософії. Агностицизм.

Поняття пізнання і його змістовні складові. Основні принципи теорії пізнання. Рівні та форми пізнання. Види пізнання. Процес пізнання та його елементи: суб'єкт пізнання, об'єкт пізнання, посередники пізнання (засоби пізнання як матеріального так і ідеального характеру).

Практика як специфічно людський спосіб освоєння світу. Поняття практики. Види практичної діяльності. Функції практики.

Проблеми істини у філософії. Об'єктивність істини. Абсолютна та відносна істина. Конкретність істини. Форми істини (буденна, наукова, моральна та ін.) Сучасні концепції істини (релятивізм і догматизм). Критерії істини.

## **Тема 13. Методологія наукового пізнання**

Наука як вища форма раціонального пізнання. Поняття науки. Становлення і розвиток науки. Специфіка наукового пізнання. Етичні норми і цінності науки. Наукова картина світу.

Емпіричні методи наукового пізнання. Спостереження. Опис. Порівняння. Вимірювання. Експеримент.

Емпіричні та теоретичні методи наукового пізнання. Абстрагування. Аналіз. Синтез. Індукція. Дедукція. Аналогія. Історичний і логічний методи пізнання. Моделювання.

Теоретичні методи наукового пізнання. Метод сходження від абстрактного до конкретного. Метод ідеалізації. Метод формалізації. Аксиоматичний і математичний методи.

Основні форми наукового пізнання. Емпіричний факт. Проблема. Ідея. Гіпотеза. Доказ гіпотези. Концепція. Теорія.

#### **Тема 14. Суспільство як предмет філософського аналізу.**

Поняття суспільства. Основні підходи до розуміння суспільства: натуралістичні, соціальний дарвінізм, органічна школа, расово-антропологічні школи, ідеалістичні концепції, історико-матеріалістичні. Суспільні відносини. Сфери суспільного життя.

Суспільство і природа. Природа як об'єкт філософського аналізу. Географічне середовище та його роль у житті суспільства. Екологічні проблеми, засоби їх розв'язання. Народонаселення – передумова та суб'єкт історичного процесу.

Людина як предмет філософського аналізу. Проблема людини в філософії. Діяльність як основа людського буття. Структура людської діяльності. Антропосоціогенез. Єдність природного і соціального в людині. Проблема смерті та безсмертя людини у філософському світогляді. Сенси життя людини. Людина, індивід, індивідуальність, особистість.

Цінності та їх роль у житті людини та суспільства. Історичний розвиток філософських уявлень про цінності. Класифікація цінностей. Базові цінності людського життя. Цінності і сучасність.

Суспільний прогрес і глобальні проблеми сучасності. Концепція суспільного прогресу та його критерії. Сутність і перспективи науково-технічного прогресу. Глобальні проблеми сучасності.

#### **Тема 15. Основні сфери життя суспільства.**

Економічна сфера життя суспільства. Суспільне виробництво. Продуктивні сили. Виробничі відносини. Взаємозв'язок продуктивних сил та виробничих відносин. Сутність науково-технічної революції. Соціальні наслідки НТР.

Соціальна сфера життя суспільства. Соціальне життя суспільства. Структура суспільства. Класи. Страти. Сім'я. Етноси.

Політична сфера життя суспільства. Сутність, структура і функції політичної системи. Держава – базовий інститут політичної системи. Національна держава і громадянське суспільство. Політична свідомість і політична культура як елементи політичної системи.

Духовна сфера життя суспільства. Сутність духовного життя суспільства. Буденна і теоретична свідомість. Суспільна психологія й ідеологія. Суспільна свідомість та її основні форми (політика, право, мораль, релігія, наука, мистецтво, філософія). Особливості духовної культури суспільства.

## 6.2 Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	усього	Денна форма				
		у тому числі				
		л	с	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7
<b>Модуль 1. Історико-філософський дискурс</b>						
Тема 1. Філософія, її коло проблем	5	1	1			3
Тема 2. Предмет та функції філософії	5	1	1			3
Тема 3. Філософія Стародавнього світу	7	2	2			3
Тема 4. Філософія Середньовіччя і доби Відродження	6	1	2			3
Тема 5. Філософія Нового часу	6	1	2			3
Тема 6. Німецька класична філософія	6	2	1			3
Тема 7. Сучасна світова філософія	7	2	2			3
Тема 8. Філософія України	7	2	2			3
<b>Разом за модулем 1.</b>	<b>49</b>	<b>12</b>	<b>13</b>			<b>24</b>
<b>Модуль 2. Теоретична філософія</b>						
Тема 9. Філософський зміст проблеми буття	6	2	1			3
Тема 10. Свідомість: її	5	1	1			3

походження і сутність						
Тема 11. Діалектика та її альтернативи	5	1	1			3
Тема 12. Пізнання як предмет філософського аналізу	6	2	1			3
Тема 13. Методологія наукового пізнання	6	2	1			3
Тема 14. Суспільство як предмет філософського аналізу	6	2	1			3
Тема 15. Основні сфери життя суспільства	7	2	1			4
<b>Разом за модулем 2.</b>	<b>41</b>	<b>12</b>	<b>7</b>			<b>22</b>
<i><b>Усього годин</b></i>	<b>90</b>	<b>24</b>	<b>20</b>			<b>46</b>

### 6.3 Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Філософія, її коло проблем.	1
2	Предмет та функції філософії	1
3	Філософія Стародавнього світу	2
4	Філософія Середньовіччя і доби Відродження	2
5	Філософія Нового часу	2
6	Німецька класична філософія	1
7	Сучасна світова філософія	2
8	Філософська думка в Україні	2
9	Філософський зміст проблеми буття	1
10	Свідомість: її походження і сутність	1
11	Діалектика та її альтернативи	1
12	Пізнання як предмет філософського аналізу	1
13	Методологія наукового пізнання	1
14	Суспільство як предмет філософського аналізу	1
15	Основні сфери життя суспільства	1

	<b>Разом</b>	<b>20</b>
--	--------------	-----------

#### 6.4 Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Філософія, її коло проблем	3
2	Предмет та функції філософії	3
3	Філософія Стародавнього світу	3
4	Філософія Середньовіччя і доби Відродження	3
5	Філософія Нового часу	3
6	Німецька класична філософія	3
7	Сучасна світова філософія	3
8	Філософія України	3
9	Філософський зміст проблеми буття	3
10	Свідомість: її походження і сутність	3
11	Діалектика та її альтернативи	3
12	Пізнання як предмет філософського аналізу	3
13	Методологія наукового пізнання	3
14	Суспільство як предмет філософського аналізу	3
15	Основні сфери життя суспільства	4
	<b>Разом</b>	<b>46</b>

Самостійна робота є основним способом засвоєння студентом навчального матеріалу в час, вільний від обов'язкових навчальних занять, без участі викладача. Час, відведений для самостійної роботи студента, становить 46 годин і в навчальну та індивідуальну роботу викладача не обліковується.

Самостійна робота студентів забезпечується всіма навчально-методичними засобами, необхідними для вивчення навчальної дисципліни чи окремої теми: підручниками, першоджерелами, навчальними та методичними посібниками, конспектами лекцій, навчально-методичним комплексом тощо.

У межах навчальної дисципліни «Філософія» індивідуальна робота студента є *варіативною* і включає *наступні завдання*:

1. конспект із теми за заданим планом або планом, який студент розробив самостійно;
2. ведення словника термінів;

3. конспект першоджерел;
4. підготовка усної доповіді, реферату, презентації або есе з окремої теми, питання чи вузької проблематики, яку студент узгоджує з викладачем.
5. підготовка проєктів з соціально-філософської проблематики тощо.

## **7. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА**

ПК (Intel Pentium 3,2 GHz/1GB/ 160GB/ Монітор 15" TFT), проектор EPSON EB-S6, дистанційна платформа Moodle.

## **8. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА**

### **Базова література**

1. Литвинчук О. В., Муляр В. І. Філософія: навч. посібник. Житомир: Житомирська політехніка, 2021. 403 с.
2. Лузан А. О. Вступ до філософії: навчальний посібник для студентів вузів. К.: ЦУЛ, 2020. 135 с.
3. Філософія: кредитно-модульний курс : навч. посібник / Л. Мозговий, І. Бичко, Р. Додонов. К.: Центр навчальної літератури, 2020.
4. Філософія : навч. посібник / Ю. М. Вільчинський, Л. В. Северин-Мрачковська, О. Б. Гаєвська та ін. К: КНЕУ, 2019. 368 с.
5. Філософія : підручник / В. С. Бліхар, М. М. Цимбалюк, Н. В. Гайворонюк, В. В. Левкулич, Б. Б. Шандра, В. Ю. Свищо. вид. 2-ге, перероб. та доп. Ужгород : Говерла, 2021. 440 с.
6. Філософія: теоретичний курс : навчальний посібник для студентів закладів вищої освіти / за ред. Я. В. Шрамка. Кривий Ріг : Криворізький державний педагогічний університет, 2021. 264 с.

### **Допоміжна**

1. Арістотель. Метафізика. К.: Темпора, 2022. 848 с.
2. Арістотель. Політика / Пер. з давньогрецької О. Кислюк. 2-ге вид. К.: Основи, 2023. 239 с.
3. Бандера Степан. Перспективи Української Революції / Упор. С. Ленкавський. К.: Наш Формат, 2022. 664 с. : іл.
4. Батлер-Боудон Т. 50 видатних творів. Філософія. К.: КМ-Букс, 2021. 496 с.
5. Батлер-Боудон Т. 50 видатних творів. Політика. К.: КМ-Букс, 2022. 544 с.
6. Вассиян Юліан. Рефлексії: Вибрані твори. К.: Українська видавнича справа, 2021. 228 с.

7. Гегель Ф. Г. В. Феноменологія духу = Phänomenologie des Geistes / Георг Вільгельм Фридрих Гегель; Пер. з нім. П. Тарашук; Науков. ред. перекл. Ю. Кушаков. Х.: Фоліо, 2022. 548 с.
8. Донцов Д. І. Ідеологія: Націоналізм. Незримі скрижалі Кобзаря. Маса і провід. Дух отари і дух просвітництва. Харків : Фоліо, 2021. 571 с.
9. Декарт Рене. Метафізичні твори. Х.: Фоліо, 2022. 218 с.
10. Забужко, Оксана. Філософія української ідеї та європейський контекст: франківський період. Київ: Видавничий дім «КОМОРА», 2023. 192 с.
11. Камю А. Чума / Пер. В. О. Євменова. Харків.: Фоліо, 2020. 283 с.
12. Липа Ю. Розподіл Росії. К.: Українська видавнича справа, 2022. 224 с.
13. Макіавеллі Нікколо. Державотворець. Про військове мистецтво. К.: Арій, 2023. 408 с.
14. Ніцше Ф. По той бік добра і зла: Переклад з нім. Харків: Фоліо, 2023. 219 с.
15. Ніцше Ф. Так казав Заратустра. Жадання влади = Also sprach Zarathustra. Der wille zur macht. К.: Навчальна книга – Богдан, 2021. 352 с.
16. Платон. Держава / Платон. К.: Марсobook, 2021. 336 с.
17. Платон. Менон, Кратил. Прокл Діадок. Коментар до діалогу Платона «Кратил» / Пер. П. Содомори. К.: Новий Акрополь, 2023. 240 с.
18. Сартр Жан-Поль. Нудота: Пер. з фр. К.: Видавництво Букшпер, 2023. 256 с.
19. Філософія: словник термінів та персоналій / В. С. Бліхар, М. А. Козловець, Л. В. Горохова, В. В. Федоренко, В. О. Федоренко. Київ: КВІЦ, 2020. 274 с.
20. Філософський енциклопедичний словник. К.: Абрис, 2002. 742 с.
21. Шюц А., Лукман Т. Структури життєсвіту / пер. з нім. і післямова В. Кебуладзе; відп. ред. В. Кебуладзе; худож.-оформлювач О. Гугалова-Мешкова. Харків: Фоліо, 2018. 540 с. (Б-ка класичної світової наукової думки).

### Інтернет-ресурси:

1. <http://philsci.univ.kiev.ua/>
2. <http://plato.stanford.edu/>
3. <http://www.synergetics.org.ua/>
5. <https://tureligious.com.ua/category/filosofiya-dlya-studentiv/>
6. Енциклопедія сучасної України URL: <https://esu.com.ua/>
7. Освітній портал. Філософія URL: <https://zen.in.ua/istoriya-filosofiyi/>
8. Навчальна інформація для українських студентів. Філософія URL: <http://ni.biz.ua/0r/index-59.html>